

Magnus Henrekson:

An Economic Analysis of Swedish Government Expenditure

I avhandlingen *An Economic Analysis of Swedish Government Expenditure* (Ekonomiska studier Nr 30, Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet) ger Magnus Henrekson sig i kast med den stimulerande uppgiften att försöka göra en övergripande analys av de offentliga utgifterna i Sverige.

I avhandlingens första del lägger Henrekson tonvikten på utvecklingen av de svenska offentliga utgifterna på mycket lång sikt. Han testar (och utvecklar to m nya test för) två klassiska teorier rörande den långsiktiga utvecklingen av de offentliga utgifterna, nämligen Wagners lag samt Peacock och Wisemans (P-W) sk trappstegshypotes (*displacement effect*).¹ Författaren finner att de offentliga utgifterna som andel av BNP i Sverige knappt ökade alls under de första nittio åren, dvs fram till 1950. Nästan all tillväxt har skett under perioden mellan 1950 och 1980. Därför riktar han uppmärksamheten mot P-Ws trappstegshypotes. Denna anføres ofta som en förklaring till ökningarna av de offentliga utgifterna över tiden. Henrekson konstaterar helt korrekt att teorin ännu inte har testats på ett adekvat sätt. I sin empiriska undersökning erhåller han också resultat som starkt talar emot denna hypotes och han finner endast svaga indikationer för en gentemot P-W rivaliserande hypotes, nämligen Birds hypotes om den sk spärnhjulseffekten (*rat-chet effect*).²

I studiens andra avdelning koncentreras intresset på de variabler som kan förklara efterkrigstidens tillväxt av de offentliga utgifterna i Sverige. Författaren gör

här åtskillnad mellan utbud och efterfrågan samt ger prov på en intressant ansats i försöket att utveckla en integrerad modell av utbud och efterfrågan, där en ojämviktsmodell tillämpas. Vid valet av skattningmetod försöker han att ta hänsyn till ojämviktsansatsen. Vidare disaggregeras totala offentliga utgifter i konsumtionsutgifter, transfereringar och investeringar. Dessa tre komponenter har haft mycket olika tillväxttakter, både storleksmässigt och med avseende på tillväxtens mönster över tiden.

I den empiriska undersökningen tacklas inledningsvis problemet huruvida den offentliga sektorns tillväxt (disaggregerad i dessa tre komponenter) har sitt huvudsakliga ursprung i utbuds- eller efterfrågesidan. När han till att börja med använder de variabler som förklarar efterfrågan, finner Henrekson att tillväxttakten har varit betydligt högre än vad som predikteras av efterfrågefunktionen. Detta indikerar att det finns utbudsfaktorer som ger upphov till en större offentlig sektor än vad som efterfrågas av medborgarna/väljarna. Dessutom konstaterar han att utbudet blir än mer betydelsefullt när medianväljarmodellen introduceras i kombination med en variant av en modell för icke balanserad tillväxt. I denna kombinerade modell blir tillväxten av den offentliga sektorn inte längre konsistent underpredikerad. Slutligen sammanfattar Henrekson de empiriska resultaten som visar att det, för såväl relativ som absolut tillväxt, förefaller som om utbudet tende-

¹ Wagners lag säger att det finns en långsiktig tendens att den offentliga sektorn i relation till nationalinkomsten växer när ekonomin växer. Peacock och Wisemans hypotes är att de offentliga utgifterna tenderar att öka stegvis i samband med sociala omvälvningar som tex krig.

² Bird argumenterade för att kriser medför en kortsiktig snarare än en långsiktig ökning av de offentlig utgifterna.

rar att vara viktigare för tillväxten av den offentliga konsumtionen än för tillväxten av transfereringarna. Han finner också att de offentliganställda spelar en högst betydelsefull roll som pådrivare för en större offentlig budget. Detta gäller särskilt för de offentliga utgifternas BNP-komponent, dvs för konsumtions- och investeringsutgifter. Författaren når slutsatsen att de politiska variablerna, tex inflytandet från det socialdemokratiska partiet och inflytandet från koalitionsregeringar, inte har någon effekt på de offentliga utgifterna.

En annan viktig uppsättning variabler som förklarar den offentliga sektorns relativa tillväxt härrör från *fiscal illusion*, vilken har sin huvudsakliga orsak i en obalanserad budget, samt efterfrågan på inkomstomfördelningar. Avslutningsvis medger författaren att hans empiriska resultat för investeringsutgifterna inte är förenliga med de härledda hypoteserna och att han på detta område måste vidareutveckla den teoretiska delen. Han hävdar att det finns goda skäl att anta att de befintliga teorierna för den offentliga sektorns tillväxt inte är helt lämpade för att förklara offentliga investeringar. Det krävs mer sofistikerade modeller för att göra detta.

Några kritiska anmärkningar

I kapitel 3, där Henrekson behandlar P-Ws trappstegshypotes, är det inte klart varför författaren når slutsatsen att de två världskrigen är de enda sociala omvälvningarna som är kvalificerade att orsaka förskjutning uppåt. Kan inte P-Ws förskjutning användas för stora interna kriser? Måste det alltid handla om ett stort krig, en revolution eller andra händelser som kommer utifrån? Här tycker jag att författaren skulle ha sökt sig bakåt i den svenska historien för att undersöka huruvida det förekommit andra stora sociala omvälvningar som man skulle ha kunnat använda för att testa teorin.

Vad beträffar den andra avdelningen, där Henrekson försöker förklara tillväxten av de svenska offentliga utgifterna under efterkrigstiden, har jag en kritisk anmärkning rörande teorin. Jag anser att författaren i högre grad skulle ha motiverat varför han för efterfrågan endast använder medianväljarmodellen och inte en ansats där mer hänsyn tas till politisk-ekonomiska faktorer. När författaren utvecklar efterfrågemodellen, går han tillbaka till den klassiska efterfrågehypotesen inom *public finance* och använder mer eller mindre medianväljaransatsen. Som vi alla vet är Sverige en representativ demokrati av klassiskt snitt, där regeringen har ett naturligt monopol åtminstone för en mandatperiod. Val förekommer endast vart tredje år, oppositionen har mycket mindre inflytande än regeringen. Regeringen, i förbund med byråkratin, kan avvika kraftigt från en medianväljarposition inte bara under valåret, utan även under de två år då val ej hålls.

Jag anser att det finns bättre ansatser för att modellera regeringens beteende i en representativ demokrati än medianväljarmodellen. Varför försöker författaren inte använda en klassisk politisk-ekonomisk ansats, där han använder popularitetssiffror eller annan information som visar om regeringen kommer att vinna nästa val eller ej? Sådana uppgifter kan sedan integreras i modellen. Man kan undersöka huruvida detta har någon systematiskt positiv inverkan på den offentliga sektorns tillväxt, på samma sätt som redan påvisats för länder som Storbritannien, USA, Västtyskland, Australien m fl. Som jag redan nämnt är medianväljarmodellen olämplig att använda för Sveriges del. Jag skulle gärna ha sett att författaren åtminstone försökt använda den politisk-ekonomiska ansatsen. För den händelse att han då inte erhållit något stöd för denna hypotes skulle det ha varit motiverat att återknyta till medianväljarmodellen, men han borde i detta fall medge att den senare ansatsen egentligen

inte är tillämplig på svenska institutionella förhållanden.

När Henrekson vidare testar effekterna av utbuds- och efterfrågefaktorer, kunde han med fördel ha använt Leamers ansats där nyckelvariabler (de mest betydelsefulla och avgörande) särskiljs från övriga, mindre betydelsefulla, variabler. En sådan differentiering skulle ha tillåtit en noggrannare kontroll av vilka de avgörande faktorerna är bakom ökningen av de offentliga utgifterna.

Avslutning

Författarens ämnesval är nog så ambitiöst och han är väl medveten om de svårigheter en sådan lovvärd målsättning är förknäp med. Låt mig avsluta med en kommentar rörande avhandlingens helhetsintryck. Jag vill verkligen gratulera författaren till ett fint arbete som håller en utomordentligt hog vetenskaplig kvalitet i såväl teoretiskt som empiriskt avseende. Henrekson har inte bara försökt att tillämpa olika teoretiska ansatser i syfte att förklara de svenska offentliga utgifterna. Han genomför även en noggrann ekonomisk analys där han har bemödat sig om att använda så moderna och lämpliga metoder som möjligt för att kunna avgöra vilka teoretiska hypoteser som finner stöd i data. Författaren är väl medveten om de många svårigheterna av teoretisk och empirisk natur. Han för utförliga resonemang om vad som kan betraktas som studiens viktigaste resultat. Om det finnes flera sådana genomarbetade och intressanta avhandlingar skulle vi med all säkerhet ha nått betydligt större vetenskapliga framsteg när det gäller att förklara tillväxten av den offentliga sektorn i olika länder.

Professor *FRIEDRICH SCHNEIDER*
Institut für Volkswirtschaftslehre
Johannes Kepler Universität
Linz, Österrrike
Översättning: *PER SKEDINGER*